

Din corespondența soților Brăiloiu (1847, 1861)

În cele ce urmează încredințăm tiparului patru epistole din corespondența Catincăi Brăiloiu cu soțul ei, una din 1847, iar celealte trei din 1861. Ele sunt păstrate la Biblioteca Academiei Române (secția manuscrise) în fondul Constantin N. Brăiloiu. Aceste scrisori sunt ilustrative în special pentru poziția intransigentă a lui Constantin N. Brăiloiu față de politica principelui Alexandru Ioan Cuza, poziție pe care liderul conservator nu s-a sfuțit nicicând să o afișeze. De altfel, sunt remarcabile frazele referitoare la confruntarea sa directă cu domnitorul ori caracterizările acide pe care le făcea adesea partizanilor lui Alexandru Ioan Cuza din Comisia Centrală de la Focșani.

Totodată, epistlele la care am făcut referire ne dau detalii despre relațiile sentimentale dintre Catinca și Constantin N. Brăiloiu la aproape un an de la nașterea primului copil, precum și la viața lor familială în vremea în care liderul conservator era demnitar al Comisiei Centrale de la Focșani. De asemenea, întâlnim numeroase notații cu privire la părinții Catincăi, la prietenii sau rudele celor doi eroi ai noștri, dar și o seamă de informații referitoare la starea financiară a familiei Brăiloiu, la amenajarea unor spații de locuit, la preferințele lor culinare ori la raporturile ce le aveau cu servitorii. Dar, înainte de orice, să vedem cine erau protagoniștii acestui fragment epistolar.

* * *

Constantin N. Brăiloiu s-a născut la Craiova în ziua a treia a lui octombrie 1809¹. Era fiul cel mare al lui Nicolae Brăiloiu și al Zoei

¹ O seamă de autori susțin că anul nașterii lui Constantin N. Brăiloiu ar fi 1809. Printre care se numără Dimitrie ROSETTI, *Dicționarul contemporanilor*, Editura lito-tipografiei „Populara”, București, 1898, pp. 34–35 / (p. 34); Theodor CORNEL, *Figuri contemporane din România. Dicționar biografic*, I,

ori Zincăi Vlădăianu sau Vlădoianu (1793–1871), în a căror familie mai veniseră pe lume alți cinci copii: George (răpus de o moarte timpurie), Ioan, Casia (căsătorită Rosetti), Cleopatra (soția lui Grigore Racoviță) și Maria (Faca)². Nicolae, fiul lui Iordache Zătreanu și al Marghioalei Brăiloiu, fusese adoptat de logofătul Dumitrache Brăiloiu pe la 1788. Cât privește pe Iordache Zătreanu, știm că strămoșii lui au fost regăsiți în secolul al XVII-lea. De asemenea, despre Dumitrache Brăiloiu, se poate spune că se trăgea dintr-o veche familie de boieri olteni, fiind strănepotul marelui ban Cornea Brăiloiu, unul dintre contemporanii lui Constantin Brâncoveanu.

Nicolae Brăiloiu, care a moștenit averea logofătului Dumitrache, era un boier bogat, cu multe moșii (printre care se numărau Corzu și Oravița din Mehedinți ori Sălcuța din Dolj³), cu robi țigani, cu case la Craiova, veniturile sale ridicându-se după catagrafia din noiembrie 1831⁴, când împlinise vîrstă de 44 de ani,

---

București, 1909, pp. 396–397 / (p. 396); Mihai Sorin RĂDULESCU, "Les ancêtres de Constantin Brăiloiu", în *Sociétés Européennes*, 11, sous la rédaction de Paul H. STAHL, Paris-Bucarest, 1995, pp. 11–25 / (pp. 14–15) sau *Elita liberală românească (1866–1900)*, Editura All, București, pp. 46–54 / (p. 47) – optând pentru 1809. Aceeași dată în Lucian PREDESCU, *Enciclopedia României. Cugetarea*, ediție anastatică, Editura Saeculum S.A. – Editura Vestala, București, 1999, p. 123 și în *Dicționarul personalităților doljene*, coord.: Mariana LEFERMAN, Gabriela BRAUN, Adrian NĂSTASE, Editura Aius, Craiova, 1999, pp. 34–35 / (p. 34) – autorul textului despre Constantin N. Brăiloiu este Ion Pătrașcu. Însă alți cercetători au avansat anul 1810 ca an al nașterii lui Constantin N. Brăiloiu; este vorba, spre exemplu, de Pompiliu ELIADE, „Din arhivele Sorbonei”, în *Viață Nouă*, I, 10, 15 iunie 1905, pp. 223–232 / (p. 226) sau „Din arhivele Școalei de Drept de la Paris”, în *Viață Nouă*, I, 16, 15 septembrie 1905, pp. 365–380 / (p. 371); Octav George LECCA, *Familiile boierești române*, cu adnotări, completări și desene de Mateiu CARAGIALE, ediție de Alexandru CONDEESCU, Libra – Muzeul Literaturii Române, București, f.a., pp. 136–141 / (p. 141); Ion MAMINA, *Monarhia constituțională în România. Enciclopedie politică (1866–1938)*, Editura Enciclopedică, București, 1999, p. 380.

² Detaliile genealogice au fost preluate din Octav George LECCA, *op. cit.*, pp. 136–137, 141 și Mihai Sorin RĂDULESCU, „Les ancêtres de Constantin Brăiloiu”, pp. 13–15, 20.

³ Despre Sălcuța, vezi *Anul 1848 în Principatele Române*, V, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, București, 1904, p. 386. 14 ani mai târziu, Zinca Brăiloiu, care locuia atunci la București, „pe strada Mogoșoaia, lângă Vornicie”, își anunță intenția de a o da în arendă (*Unirea*, III, 43, 23 iulie 1861, p. 172).

⁴ Ioan C. FILITTI, *Catagrafie oficială de toți boierii Țării Românești la 1829*, Tipografia Curții Regale F. Göbl Fii S.A., București, 1929, p. 50.

la circa 35.000 de lei. A avut de-a lungul timpului mai multe slujbe domnești: a fost ispravnic de Dolj (1818), reprezentant al Eforiei Școalelor la Craiova (1831–1832), membru al Obșteștii Obicinuite Adunări a Munteniei (1837) și președinte al Divanului Criminal din vechea reședință a banilor olteni (1837, 1841, 1842, 1844)⁵. Totodată, Nicolae Brăiloiu a cunoscut o ascensiune remarcabilă în ierarhia boierilor valahi din acea vreme: de la mare paharnic în 1829 (rangul al VII-lea în nomenclatorul *Arhondologiilor* după intrarea în vigoare a Regulamentului Organic), la mare agă în 1839 (rangul al V-lea), până la mare logofăt al credinței în 1844 (rangul al IV-lea)⁶. Cât despre mama lui Constantin N. Brăiloiu, Zoe sau Zinca Vlădoianu ori Vlădăianu, ea se trăgea dintr-o altă cunoscută familie de boieri olteni, a căror urmă o regăsim în secolul al XVII-lea.

* * *

De prin 1822 Constantin C. Brăiloiu a început să frecventeze școlile Sibiului, Genevei și Parisului⁷, pentru ca, în 1832 să-l aflăm supranumerar la Secretariatul Statului⁸. Astfel, în

⁵ *Almanac Curții Statului și a Prințipatului Valahiei pentru 1837*, Valbaum și Veise, București, f.a., f. 10; *Almanahu Statului din Prințipatul a toată Țara Românească pe anul 1837*, Zaharia Carcalechi, Buda, f.a., p. 74; *Almanahu Statului din Prințipatul a toată Țara Românească pe anul 1841*, Zaharia Carcalechi și Fiul, București, 1841, p. 103; *Almanah al Statului pentru anul 1842*, Zaharia Carcalechi și Fiul, București, 1842, p. 108; *Almanah al Statului pe anul 1844*, Zaharia Carcalechi, Tipograful Curții, București, 1844, p. 86. Vezi și Ioan C. FILITTI, *Domniile române sub Regulamentul Organic (1834–1848)*, Socec & Comp. și C. Sfetea – București, Otto Harrassowitz – Leipzig, Gerold & Comp. – Viena, 1915, p. 52.

⁶ Paul CERNOVODEANU, Irina GAVRILĂ, *Arhondologile Țării Românești de la 1837*, Muzeul Brăilei – Editura Istros, Brăila, 2002, pp. 20, 28, 64.

⁷ NICOLAE IORGA, „Contribuții la istoria învățământului românesc în țară și străinătate (1780–1830)”, în *Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Literare*, II, XXIX, 1906–1907, pp. 33–58 / (pp. 46–48). De asemenea, vezi *Documente privitoare la istoria românilor*, culese de EUDOXIU DE HURMUZAKI, adunate, adnotate și publicate de NECULAI IORGA, X, București, 1897, pp. 621–623, precum și POMPILIU ELIADE, „Din arhivele Sorbonei”, p. 226 sau „Din arhivele Școalei de Drept de la Paris”, p. 371. Datele acestea au fost reluate ulterior în alte studii dedicate perioadei de POMPILIU ELIADE, NICOLAE IORGA, PAUL CORNEA sau NICOLAE ISAR.

⁸ DIMITRIE ROSETTI, *op. cit.*, p. 34. În general, toți autorii citați de noi, care schițează scurte biografii ale lui Constantin N. Brăiloiu, reiau datele din dicționarul lui Dimitrie Rosetti.

anii '30-'50 ai veacului al XIX-lea, a mai deținut funcțiile de procuror la secția criminală a Curții Judiciare (1837), la cea de Apel (1841, 1842), pentru ca în fine să fie și membru al Curții Apelative Criminalicești (1853); în 1855 a revenit la Secretariatul Statului ca asesor, pentru ca în 1856 să fie numit în Comisia pentru dezrobirea țiganilor, iar apoi membru al Înaltei Curți de Justiție și președinte al Curții Comerciale, demnitate pe care a deținut-o efectiv în 1859⁹.

În 1838 și între 1841–1843 Constantin N. Brăiloiu se regăsea printre profesorii Colegiului Sfântul Sava, fiind titular la “drept criminalicesc”, iar apoi la procedură judecătorescă civilă și comercială; cinci ani mai târziu, după consumarea evenimentelor din vara anului 1848, devinea director al Eforiei Școalelor¹⁰. În aceeași perioadă el a cunoscut și o ascensiune considerabilă din punctul de vedere al rangului ocupat în ierarhia boierilor valahi. Astfel, *Arhondologile* vremii l-au înregistrat pe rând ca pitar (1841), serdar (1842), paharnic (1847), clucer (1850) și, în cele din urmă, agă (1855); aşadar, conform nomenclatorului, el a urcat de la rangul al IX-lea în ierarhie până la cel de-al V-lea¹¹.

Din 1859 se dedică politicii militante. S-a dovedit a fi un critic acerb al politicilor de tip liberal (în colaborările sale din

---

⁹ În Ibid se vorbește de o primă numire în funcția de procuror pe 30 decembrie 1834. *Almanac Curții Statului și a Prințipatului Valahiei pentru 1837*, Valbaum și Veise, București, f.a., f. 9v.; *Almanahu Statului din Prințipatul a toată Țara Românească pe anul 1841*, Zaharia Carcalechi și Fiul, București, 1841, p. 100; *Almanah al Statului pentru anul 1842*, Zaharia carcalechi și Fiul, București, 1842, p. 105; *Almanah al Statului pa anul 1853*, Zaharia Carcalechi, Tipograful Statului, București, 1853, p. 105.

¹⁰ *Almanahu Statului din Prințipatul a toată Țara Românească pe anul 1841*, p. 133; *Almanah al Statului pentru anul 1842*, p. 148; V. A. URECHIA, *Istoria scolelor de la 1800 la 1864*, II, Imprimeria Statului, București, 1892, pp. 35, 211, 301, 353–354, 356–358 (III, pp. 14–18, 22); ANDREI RĂDULESCU, *Cercetări asupra învățământului dreptului în Țara Românească până la anul 1865*, Institutul de Editură și Arte Grafice “Flacăra”, București, 1913, pp. 33–34, 38–39, 43–44; NICOLAE ISAR, *Școala națională de la Sf. Sava și spiritul epocii (1818–1859)*, Editura Universității din București, București, 1994, pp. 51, 63–64, 102 etc.

¹¹ PAUL CERNOVODEANU, IRINA GAVRILĂ, *op. cit.*, pp. 20, 64.

*Conservatorul Progresist*¹², *Unirea*¹³, *Desbaterile*¹⁴, *Timpul*¹⁵ etc.), găsindu-se în dese rânduri printre deputații, senatorii ori miniștrii conservatori ai României acelor ani. Astfel, a fost ales deputat de Gorj în Adunarea Electivă și apoi în cea legislativă a Țării Românești (1859, 1861), pentru ca mai apoi să fie desemnat de Cameră în Comisia Centrală de la Focșani (1859–1861)¹⁶, o seamă de detalii ale acestei din urmă activități regăsindu-le și în epistolele sale din 1861 pe care le reproducem mai jos. A fost Secretar de Stat (1858–1859), deținând și portofoliul Justiției în două rânduri în guvernele Barbu Catargiu (aprilie–mai 1861, ianuarie–iunie 1862). De asemenea, a luat parte la dezbatările Adunării Legislative a Principatelor Unite (1862–1864)¹⁷. În 1866 era trimis în Constituantă de alegătorii orașului Târgu Jiu, participând ladezbatările din Cameră în 1873–1874; a fost reales deputat în 1875, ca reprezentant al județului Gorj, îndeplinind

¹² Numele jurnalului se pare că a fost sugerat de Barbu Catargiu, care sublinia că formula respectivă este mai potrivită decât *Conservatorismul și progresul* (*Conservarea și progresul*), cel puțin aşa reiese dintr-o scrisoare adresată lui Constantin N. Brăiloiu în 20 noiembrie 1859, păstrată la Biblioteca Academiei Române, fondul: Corespondență Constantin N. Brăiloiu, cota: S 6(1)/CXXIV.

¹³ Vezi, spre exemplu, articolele „Către publicul român” (III, 1, 16 februarie 1861, p. 1), „Cutezarea napoleoniană” (IV, 2, 5 ianuarie 1862, pp. 6–7) ori polemicile sau recenziile din numerele 14 (8 aprilie 1861, p. 54) și 56 (5 septembrie 1861, pp. 222–223) etc.

¹⁴ Vezi, spre exemplu, articolele „Nerăbdările” (I, 3, 1866, pp. 10–11), „Câteva questiuni și obiecționi” I, II (I, 22, 23, 1866, pp. 87, 94–95) etc.

¹⁵ Vezi, spre exemplu, articolul „Ghicitori parlamentare” (II, 51, 4 martie 1877); apud APOSTOL STAN, *Putere politică și democrație în România (1859–1918)*, Editura Albatros, București, 1995, pp. 114–115, 119.

¹⁶ *Protocolle ședințelor Adunării Legislative a Țării Românești (1860)*, I, *Typographia Statului*, București, 1861, p. 28; *Unirea*, III, 13, 4 aprilie 1861, p. 50; *Acte și documente relative la istoria renascerii României*, VIII, publicate de DIMITRIE A. STURDZA și J. J. SKUPIEWSKI, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, București, 1900, pp. 95–96, 108–113, 505.

¹⁷ *Protocolle ședințelor Adunării Legislative (1862–1863)*, passim; *Desbaterile Adunării Legislative a României, 1863–1864*, Imprimeria Statului, București, 1864, passim; DAN BERINDEI, „Guvernele lui Alexandru Ioan Cuza (1859–1862). Liste de miniștri”, în *Revista Arhivelor*, II, 1, 1959, pp. 147–163 / (pp. 156, 158).

de-a lungul timpului și mandatele de senator de Dolj (1866, 1868), respectiv de Craiova (1869)¹⁸.

* * *

Pe 28 august 1846 Constantin N. Brăiloiu devinea tată pentru prima oară, în familia sa născându-se o fetiță, ce a fost botezată Maria. Nu avusese copii din prima căsătorie cu Coralia Ghica, dar cea de a doua soție, Ecaterina (Catinca) Hagi Mosco (1819–1904), care l-a încurajat cu dragoste și respect, după cum mărturie stă corespondența dintre cei doi, îi dăruia trei fete și trei băieți¹⁹. Pe lângă Maria (1846–1927), căsătorită cu Anton Berindei, Constantin și Catinca Brăiloiu au mai avut două fete, pe Olga (1853–1938), soția arhitectului Gheorghe Duca respectiv pe Zoe, ce a avut trei soții: pe Gh.A. Florescu, pe Gheorghe Costa-Foru și, în fine, pe I. Lenș. Soții Brăiloiu au mai avut trei băieți, pe Constantin (1849–1881), pe Alexandru (1851–1929), soțul Mariei Boerescu și pe Nicolae (1855–1911), căsătorit cu Maria Lahovari (părinții cunoscutului folclorist Constantin Brăiloiu).

Ecaterina (Catinca) Hagi Mosco era fiica clucerului Ștefan Mosco și al Ziei Băleanu, descendenta a marelui ban Grigore; precizăm că familia Mosco, originară din Corfu și Tessalia, se găsea în Țara Românească de pe la 1700, Ștefan fiind urmașul marelui vistier Ion (1784–1828), cel care se împotrívase statoric

¹⁸ Rezultatele alegerilor din perioada 1866–1900 în *Monitorul Oficial*; apud Mihai Sorin Rădulescu, *Elita liberală românească (1866–1900)*, pp. 164, 169, 173, 182, 194. În parte, aceste detalii se regăsesc în majoritatea notișorilor biografice dedicate lui Constantin N. Brăiloiu, notișe care mai stăruie și asupra demnităților de vicepreședinte al Senatului ori de primar al Bucureștilor, deținute de omul politic conservator în anii '60–'70 ai veacului al XIX-lea. În CORNELIA BODEA, 1848 la Români. O istorie în date și mărturii, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 232, Constantin N. Brăiloiu este menționat ca membru al Obșteștii Obicinuite Adunări (1844), iar în Anuarul presei române și al lumii politice, Institutul de Arte Grafice „Eminescu”, București, 1909, p. 133, ca președinte al Camerei (februarie–mai 1876).

¹⁹ Detaliile genealogice au fost preluate din Octav George LECCA, *op. cit.*, pp. 136–137, 141 și Mihai Sorin RĂDULESCU, „Les ancêtres de Constantin Brăiloiu”, pp. 11, 25.

politicii rusești în Principate la începutul veacului al XIX-lea, motiv pentru care a și fost întemnițat în două rânduri²⁰.

Ca și tatăl său, Constantin N. Brăiloiu a căutat să ofere copiilor săi o educație aleasă. Prin 1864 unul dintre fii săi se găsea la Paris, iar prințul Basarab Brâncoveanu îl ținea la curent cu chestiunile financiare ale Tânărului, care lua o serie de lecții particulare, dar și cu progresele pe care acesta le făcea în studiile sale²¹.

Nu avem prea multe date cu privire la avereia lui Constantin N. Brăiloiu; trebuie să fi fost un om cu stare dat fiind faptul că provenea dintr-o familie cu destulă avere, iar soția sa, de asemenea. Mai stim că prin 1857 avea un onorariu de 200 de galbeni (mai bine de 6000 de lei la cursul epocii) ca avocat al Ruxandrei Suțu, iar doi ani mai târziu, ca membru al Comisiei Centrale de la Focșani primea 5000 de lei (3000 leafă, 2000 diurnă); stim, de asemenea, că în 1861 încerca să vândă o pădure pe moșia Coeni, „la două poște de București” și „unu locu cu grădină, livede de fân și de duzi, cu case de locuitu, lângă șoseaua Bănesii, pe moșia Herăstrău”; cei interesați puteau să se adreseze proprietarului, pe care-l găseau „în casele dumisale, ulița Batiștii, spre a se înțelege pentru prețu cu însuși dumnealui sau cu soția dumisale”²².

Dragostea lui Constantin pentru soția sa, Catinca, temeiul căminului lor, precum și sentimentele părintești pe care nu a ezitat nicicând să le exprime²³, i-au determinat chiar și pe unii

²⁰ Vezi Octav George LECCA, *op. cit.*, pp. 647–648.

²¹ Date din scrisorile lui Basarab Brâncoveanu către Constantin N. Brăiloiu din 14 iunie, 2 iulie și 6 august 1864; BAR, fond: Corespondență Constantin N. Brăiloiu, cotele: S 5(2–4) / CXXIV.

²² Înscrisul din 22 iunie 1857 redactat pentru Ruxandra Suțu; Arhivele Naționale Istorice Centrale, București (ANIC, B), fond: Familia Suțu, inventar nr. 1244. Pentru anul 1859, apud Constantin C. ANGELESCU, „Comisia Centrală de la Focșani (1859–1862)”, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie – A. D. Xenopol*, XVI, 1979, pp. 239–269 / (p. 263). Cu privire la anunțurile despre terenurile puse în vânzare, vezi *Unirea* din perioada mai-iunie 1861 (nr. 28–36).

²³ Vezi, spre exemplu, scrisorile Gheorghe Costa-Foru către Constantin N. Brăiloiu; BAR, fond: Corespondență Constantin N. Brăiloiu, cotele: S 8(1–19) / CXXIV. De asemenea, tot aici o epistolă a soției lui Costa-Foru către tatăl ei (cota: S 9/CXXIV).

dintre adversari să recunoască faptul că "în viața sa privată a fostu onestu"²⁴.

* * *

Nu mai știm prea multe lucruri despre Constantin N. Brăiloiu după 1876. Aparent, dispare din viața politică, o ultimă apariție a sa fiind intervenția în dezbaterea publică din 1879 asupra revizuirii constituției²⁵. Se pare că s-a dedicat avocaturii, pe care o mai practicase în anii '50-'60 ai secolului al XIX-lea. Il găseam atunci fie ca angajat al Ruxandrei, soția lui Constantin Suțu, în procesul ei cu părintele Calinic, arendașul pădurii de pe moșia Grebeni (1857), fie ca sfătuitor al lui Grigore C. Suțu, în legătură cu afacerile Olimpia, Putrezeni, Vernescu etc.²⁶. Șapte ani mai târziu, se ocupa de procesul lui Basarab Brâncoveanu cu arhitectul Burelli, acesta din urmă solicitând o indemnitate ce i s-ar fi cuvenit în virtutea contractului semnat pentru aşezămintele patronate de prinț; prin 1880, avocatul Brăiloiu ducea tratative cu Vasile Boerescu pentru cumpărarea moșiei Mânda în numele unui mai vechi client al său, Grigore C. Ghica²⁷.

* * *

De prin 1880 Constantin N. Brăiloiu s-a pierdut pentru noi în negura timpului. Nouă ani mai târziu, se stingea din viață la București, în a nouăsprezecea zi a lunii iunie, iar de atunci, odihnește la Cimitirul Bellu, acolo unde i s-a alăturat în 1904, iubita și iubitoarea lui soție, Catinca.

---

²⁴ I. G. VALENTINEANU, *Biografiea oamenilor mari scrisă de unu omu micu*, Paris, 1859, p. 40.

²⁵ Constantin N. BRĂILOIU, *Revisuirea Constituției*, Typographia Curții F. Göbl, București, 1879.

²⁶ Înscrisul din 22 iunie 1857 redactat pentru Ruxandra Suțu și scrisorile din 6, 25 februarie și 1 martie 1861 adresate lui Grigore C. Suțu de Constantin N. Brăiloiu; ANIC, B, fond: Familia Suțu, inventar nr. 1244.

²⁷ Date din scrisorile lui Basarab Brâncoveanu către Constantin N. Brăiloiu din 14 iunie, 2 iulie și 6 august 1864; BAR, fond: Corespondență Constantin N. Brăiloiu, cotele: S 5(2-4) / CXXIV. Vezi și scrisorile lui Constantin N. Brăiloiu către Grigore C. Ghica din 14 și 18 iulie 1880; ANIC, B, fond: Familia Suțu, inventar nr. 1244.

1.

(cota: S 2 / CXXIV)

1847, 28 mai

Je profite mon bon ami du départ de ton cousin qui est revenu ce soir de Bucarest pour te donner de mes nouvelles et de celles de la petite, et pour te prier de m'en donner des tiennes. Dis moi, mon ange, ton voyage a-t-il été heureux? Es-tu arrivé le jour même à Tîrgușor? Je désire savoir tout cela pour être un peu tranquillisée. Ton absence me coûte beaucoup, mon cher Costică, ta pensée ne me quitte pas d'un seul instant, le nom Mitzica sort souvent de ma bouche sans m'apercevoir; ce n'est que lorsqu'on me le fait remarquer que je sais que je suis une sotte, heureusement que le petit goucou vient souvent me faire sortir de mes rêveries. Que deviendrais-je donc sans elle? Aujourd'hui surtout j'ai cru devenir folle par la journée triste qu'il a fait. Depuis ce matin il ne fait que pleuvoir, tu me diras que cette pluie vaut des trésors, mais moi je te répondrais qu'elle pouvait très bien nous arroser deux jours plus tôt, sans venir augmenter à ma douleur. Je ne veux pas suivre mes idées à ce sujet là, car je t'en dirais trop.

J'ai eu par Corneille des nouvelles de Bucarest, qui ne sont pas trop intéressantes. Dimitrachi part demain pour Georgeo, c'est ton frère qui gardera la maison pendant son absence. Grégoire Bengesco s'est marié dimanche dernier. Mr. Soutzo va à Paris avec sa belle Lizica. Blaremburg épouse le médecin Caillot, à Bucarest et même ici ils sont inséparables, ne crois pas que cessaiient des comptes; ta maman même les suit, mais n'en dis rien à personne puisque c'est encore secret. Toutes ces nouvelles ne m'ont guère faire plaisir, il n'y en a qu'une qui m'ait fait (...)²⁸ de joie, si cela est vrai. Ton cousin m'a dit qu'il avait un Froumoushano à Bucarest tout prêt à te compter l'argent de l'achat de la terre s'il t'avait trouvé. Il doit être déjà de retour à B²⁹; tâche de le voir, cher ami,

²⁸ Neclar în original.

²⁹ Bucarest.

fais ton possible pour terminer cette affaire, cela nous arrangerait bien; charge Politimos ou quelqu'un autre de lui parler, puisque ton cousin ne tardera³⁰ à sa terre et ne sera à B³¹ que samedi. Ecris-moi, mon cher ange, et tâche de revenir lundi, au plus tard. Si tu ne veux cependant il te faut un jour de plus pour terminer l'affaire en question, je le supporterai avec patience.

Adieu mon petit chat, reçois mille baisers bien tendres de ta Tincoulitzza.

La petite Marie dort en ce moment, elle ne peut te rien dire, elle a eu aujourd'hui 9 mois, c'est pourquoi elle a été plus folle que jamais. Nos parents t'embrassent tendrement. Cléopatre et Marie t'envoient mille amitiés.

2.
(cota: S 3 (2) / CXXIV)

(1r) Focshani, le 14 février 1861

Quoique le courrier ne doive partir que demain, ma bonne amie, cependant, comme je viens de recevoir à l'instant même à la tombée de la nuit ta lettre; et que je n'aie pas de plus douce occupation, je viens d'allumer les bougies pour faire ma correspondance avec toi. Sitôt que j'aurai déposé ma plume je t'avertis que je me mettrai en frais de toilette pour aller adoucir les belles dames de Focshani au pique-nique. Nous nous sommes mis en frais, grands commissaires que nous sommes de leur donner cet amusement et pour nous créer à nous même une atmosphère un peu plus (1v) gaie et plus sereine que celle que nous présente depuis quelques temps l'état du ciel et l'enceinte de la Commission Centrale, vraie bergerie de moutons marqués à la couleur rouge terne bêlant au son de la clochette ou du grelot du bâlier conducteur. Car tu dois l'apprendre: nos rouges, dans une conversation que nous avons eue avec le Prince avant-hier à son passage ici, ont reçu ses éloges; il a dit

---

³⁰ Inițial, Catinca Brăiloiu folosise cuvântul „sera”, după care a renunțat, l-a tăiat și a scris „tardera”, probabil pentru a evita o repetiție în interiorul aceleiași fraze.

³¹ Bucarest.

en parlant d'eux et en leur présence qu'ils étaient doux comme des moutons, qu'il les connaissait mieux que tout autre. Peut-être il était de sa part un satyre; mais, quant à moi je les (2r) qualifie depuis lors des moutons. Ils le sont en effet et ils viennent nous en donner une nouvelle preuve après demain dans la discussion qui va s'ouvrir sur la motion que nous avons faite en faveur des droits de l'assemblée, motion dont je t'ai envoyé une copie avant hier par courrier. Aujourd'hui je t'envoie un nouvel exemplaire imprimé que tu pourra, que je te prie même d'envoyer à Brancoveanu. Eh bien, nous sommes sûrs d'avance de voir notre proposition rejetée sous des prétextes plus ou moins plausibles. Voilà ce qu'est aujourd'hui la Commission Centrale, ce grand et magnifique corps (2v) de l'État métamorphosé en Corpus Domini ou assemblée de moutons. Je ne sais pas si Granville a rencontré une assemblée comme celle-ci parmi ses animaux (...)³²; mais elle aurait mérité les honneurs de son crayon s'il vivait encore, car je crois, Dieu me pardonne, qu'il est mort sans avoir achevé, ni moins revu ou corrigé son oeuvre.

Tu t'étonneras après cela de mes distractions et des (...)³³ de ma lettre à Greg Soutzo. Lorsque j'ai pris la plume pour lui écrire, je sortais de chez Cantacuzène où s'étaient trouvés deux de nos collègues. Une conversation (3r) très vive et très aimable s'était établi. J'étais saisi d'une irritation nerveuse dont ma lettre s'est ressentie peut-être. J'espère pourtant que Grégoire ne m'en voudra pas d'autant plus que l'acte du tribunal que je t'ai chargé de lui remettre doit l'avoir tranquillisé sur l'issue de l'affaire Callinique. Dis-lui cependant que ce qui me fâche et m'irrite c'est de voir que je suis obligé de m'adresser à des juges prévenus et que je ne puis être utile comme je le désirais; je me sens humilié de me trouver en présence d'animaux stupides et sauvages et cela me révolte.

(3v) Mais après avoir éclaté au risque d'attendre même nos amis, après avoir laissé échapper ma mauvaise humeur par toutes les issues je reviens en définitive à ma philosophie et je répète pour la millième fois: patience, le monde ne peut pas être livré pour longtemps entre les mains des méchants, Dieu ne le remet pas, la lumière se fera comme elle s'est fait dans l'affaire Crayova et mieux encore. Souvent aussi je me dis que c'est une punition

³² Neclar în original.

³³ Neclar în original.

que Dieu nous inflige. Comme aux premiers auteurs de la démorisation effrayante et de la dissolution qui règnent aujourd'hui dans notre société.

(4r) Car s'est nous qui avons élevé tous ces hommes qui nous défient aujourd'hui. Les Vernesco ne sont-ils pas en effet les créateurs de la famille de Grégoire et n'ont examinait la généalogie des puissants du jour, ne les trouverait-on pas tous dans les antichambres de nos boyards, ceux-ci les nourrissant, les protégeant, les élevant d'eux; ceux-là volant leur maîtres et s'engraissant de leurs dépouilles et conquérant en définitive la société pour la gouverner à leur profit. Ils ont raison, mon Dieu, ils sont dans leur droit sous tous les rapports. Ils ont été plus actifs, lus industriels et plus prévoyants que nos chers gouvernans (4v) d'autrefois, ils ont fait leur fortune qu'ils conservent en travaillant à l agrandir encore, tandis que nous avons perdu par notre incurie le patrimoine de nos pères, je ne parle pas des débauches qui, nous ont coûté notre considération; et aujourd'hui encore nous ne faisons aucun effort pour nous relever.

Nos enfants seuls pourraient établir l'équilibre dorénavant s'ils ont l'énergie, l'aptitude au travail qui nous manque. La génération actuelle est une génération bâtarde et incapable de quoi que ce soit, si ce n'est de se plaindre et de fumer son cigare, en acceptant quand la loi offre l'aumône (5r) d'une place et d'un traitement; véritable génération de lazzaroni et de mendians. C'est pourquoi le gouvernement aura beau jeu et aura le dessus s'il est énergique et fin. Il parviendra même à nous faire sacrifier de nos propres mains nos propriétés.

Oh, notre stupidité n'a pas des bornes; j'ai sous les yeux le journal dirigé par Héliade, *Proprietarulu romanu*, journal communiste s'il fut, et pourtant il est soutenu et entretenu aux frais de propriétaires moyens, comme les Paltineano, Sergiesco &, qui ont plus à perdre que les grands propriétaires. Les doctrines d'Héliade sont un philtre empoisonneur beaucoup (5v) plus dangereux que les idées des Roussetiens et pourtant les propriétaires sont éblouis. C'est la plus satanique manière de répandre le germe corrupteur dans les esprits contre propriété et personne ne comprend rien; je suis sur que ton frère Jean doit être tout extasié devant ce génie artificieux.

Je voudrais beaucoup ma chère amie pouvoir être à Bucarest à la fin du mois, comme je le dis à Triandafil; mais tu a pris ma stratagème dirigé à l'endroit de sa bourse pour une réalité a son (ton) adresse. Au reste je ne puis rien certifier. Nous avons encore quelques travaux importants à la (6r) Commission et malgré la gêne moutonnière qui y fait majorité, nous n'avons pas nous éloigner avant le moment de l'élections et en l'absence de la Chambre. On ne sait d'un jour à l'autre quel tournure cela peut prendre. Les moutons pouvaient profiter de notre absence pour faire quelques démarches de saute-ruisseau. Notre présence les contraints toujours un peu et le rend plus réservés.

Dans ma dernière lettre je t'ai répondu de faire l'escalier et la galerie du chalet; tu le dois puisque tu l'as tonné. Quant à la pension de Toto tu pourras la (6v) payer mensuellement comme celle d'Alexandre pour plus le faciliter; je suis sur que Mme Vichy ne trouvera pas cela mauvais. Pour mon compte, je ne promet de payer à (...)³⁴, ni à la Commission, car j'ai dû restituer à M. Arsaky les cinq lires qu'il m'a prêté pour payer à Radoucano; j'ai donné à ce dernier au moment de mon départ encore une lire et deux sfanți pour les frais de voyage, j'ai payé le loyer de la maison pour le mois courant, et s'il m'arrivait de devoir me mettre en route à présent j'aurais à peine de quoi payer la poste.

(... 7v)³⁵ Et ton père est-il parvenu à mettre en ordre les choses de ce monde dans sa haute sagesse. Ta maman t'as elle chargé encore de quelque (...)³⁶ de toilette pour (...)³⁷ de notre ministre de Justice; car elle dit y être allée, je le pressens; ce să faci trebue să mergu, qu'apoi d'aici n'colo nu mă mai chiamă nicăire. Et les moustaches de Nicolas sont-elles toujours soigneusement pommadées et retroussées au moins qu'il les présente résolument à la pointe dans l'attaque des élections, qu'il s'en serve (8r)³⁸ pour une charge à la (...)³⁹ contre messire Lièvre et accompagné (...)⁴⁰?

---

³⁴ Neclar în original.

³⁵ 7r scris indescifrabil (orizontal și vertical)

³⁶ Neclar în original.

³⁷ Neclar în original.

³⁸ 8v scris indescifrabil (orizontal și vertical).

³⁹ Neclar în original.

⁴⁰ Neclar în original.

As tu remis à Plagino la lettre à son adresse et cela destiné a Deschliu.

Le prince nous a fait l'honneur de nous recevoir; il s'est arrêté ici à cet effet une vingtaine d'heures à peu près pour donner le mot d'ordre à ces moutons. Nous avons échangé des paroles assez vives sur le conflit survenu entre son gouvernement et la chambre; il a fini par nous menacer de faire appel à la nation contre nous si les collègues ne lui donnaient pas raison. Je me suis montré inébranlable et nous sommes séparés dans des termes polis pourtant. Ton Costică

3.

(cota: S 3 (3) / CXXIV)

Focshani, le 2 juin 1861⁴¹

Ma bonne amie, hier je t'ai adressé une dépêche télégraphique pour t'annoncer mon heureuse arrivée ici, je pense que tu l'a reçue et que tu es rassurée de me savoir parvenu à ma destination. Le voyage s'est passé sans accidents, seulement j'ai été accompagné à mon entrée à Focshani par une pluie battante pareille à celle qui a précédé de quelques minutes mon départ de Bucarest. Le chemin n'était boueux que par intervalles mais le ciel de Focshani est gris depuis avant-hier et à plusieurs reprises il a plu. Tu peux t'imaginer comme ça doit être agréable pour moi de tomber pour mes premières heures de solitude sur un temps et sur une température anglais. J'ai vu déjà la plupart de mes collègues, les uns flegmatiques comme J. Cantacuzène, les autres heureux comme les moutons couzistes et les autres soucieux comme Docan et Arsaky. Ce dernier a été tant heureux de me revoir et m'attendait avec impatience. Mourouzi est à sa terre et ne reviendra que lundi. Demain la Commission tiendra séance pour entendre le rapport de Mr. Steege sur la nouvelle loi électorale

⁴¹ Adăugat transversal pe marginea din stânga a primei pagini: „À propos, la Préfecture de Brăila a brûlé dimanche dernier et toutes les archives ont été la proie des flammes”. Mai urmau două rânduri pe care nu am putut să le descifrăm datorită suprapunerii acestora cu începutul scrisorii.

préparée dans le cabinet de Couza à Jassy et présenté pour la forme comme l'oeuvre d'un comité de la Commission. Mardi prochain s'ouvriront les débats qui seront chauds. On dit que ces messieurs ont l'intention de proposer et de promouvoir la suspension des travaux de la Commission Centrale jusqu'à la consommation de l'union, sitôt après le vote de la loi électorale et du projet de la loi sur la réorganisation des postes. De la sorte se mettra en vacances le mois prochain. Ils veulent donner une preuve de plus de leur obéissance aux ordres du chef qui veut anéantir et rendre paralytique ce corps de l'État.

Quant à moi personnellement je serai content de pouvoir retourner à Bucarest et chercher à mettre un peu d'ordre si c'est possible dans nos affaires. Dis-moi comment va le ménage depuis mon départ. Le domestique Georges a laissé en partant de là une partie de ses hardes, quelques chemises, je crois, chez nous à la maison. Dis à Jonitză de les empaqueter et de les remettre au courrier de dimanche pour les apporter. Dis aussi à notre cuisiner d'acheter de ces pains au lait longs et de m'en faire de biscuits pour mon déjeuner et envoient les par courrier. Tu recevras cette lettre par la poste, je n'ai pas voulu attendre jusqu'à demain voir le départ du courrier. Adieu. Ton Costică

4. (cota: S 3 (1) / CXXIV)

Focșani, le 30 juin 1861⁴²

Ma chère amie,

Ce misérable Radoucano est détenu à la police maintenant pour une somme de 250 piastres qu'on le condamne à payer à un individu qu'il a (...)⁴³ l'été dernière. Tant qu'il était chez moi, personne ne l'inquiétait, maintenant qu'il n'y est plus on l'a saisi

⁴² Adăugat transversal pe marginea din stânga a primei pagini: „Nos collègues revenus à Bucarest de leurs députation ont apporté la nouvelle que j'étais destiné pour une présidence à la Cour de Cassation. Si cela est vrai pepare moi tes bras pour me recevoir”.

⁴³ Neclar în original.

au cachet. Il m'a demandé cette somme et je ne sais pas si je dois la lui donner, car je ne sais qu'il a à prendre. Quoique je n'aie pas pour le moment de quoi payer cette somme mais je pourrais cautionner pour quelques jours si je savais ce qu'il a à prendre. J'attends donc ta réponse. Mon cousins est fait jusqu'à ce point par un huissier de la commission. En ce moment un domestique s'est présenté, je le connais et je vais l'engager, ainsi (ne) soit pas inquiété.

Je t'avertis que notre Président a reçu hier du Prince une dépêche qu'il va nous communiquer officiellement et dans laquelle SA⁴⁴ nous fait savoir que d'après ce qu'il lui est mandé par M. Négris, notre agent à Constantinople, la Porte et l'Angleterre ne s'oppose plus à l'union de Principautés pour faciliter l'administration du Prince. Mais la Porte se réserve l'initiative de cette mesure et (...)⁴⁵ conditions stipulés pour la connaissance du Prince; c'est à dire qu'elle consent à l'union pendant le règne du Prince. La question sera résolue d'ici à deux mois dans une conférence (...)⁴⁶. Voila le conseil d'union qui s'était répandu ce jours-ci. Dès ce moment l'union est considérée comme faite définitivement, les réticences de la Porte n'y pourront rien. Adieu. Ton Costică

---

⁴⁴ Son Altesse.

⁴⁵ Neclar în original.

⁴⁶ Deteriorat în original.